

BÜYÜK GÜÇLER VE TÜRKİYE’NİN MAKEDONYA DEVLETİNİN KURULMASI VE BİRLEŞMESİ İLE İLGİLİ OLAN GİRİŞİMLERİ (1944 - 1960)

Lazar LAZAROV*

Büyük güçlerin Makedonya ve daha geniş olarak Balkanlar konusunda ilgisini ve etkisini özellikle geçen yüzyılın sonları ve bulunduğumuz yüzyıl içerisinde gelişen ve yoğunlaşan birkaç döneme ayırabiliriz. Bu konuda şu soru ortaya çıkıyor: Büyük güçlerin Makedonya ve Makedonya'nın milli hakları, devletselliğinin kurulması ve özel olarak Makedon ulusunun İkinci Dünya Savaşına kadar devletselliğini ve özbenliğini asırlarboyu kendi güçleriyle ulusal kurtuluş savaşlarında o kadar istenen özgürlüğe kavuşmadığı konusunda varoluşları ve bu yönde ne kadar etkin oldukları sorusu mevcuttur. Bu ve buna benzer soruların yanıtı herşeyden önce karşı karşıya gelen çıkar ve Makedon milletinin komşuları olanların geçmişte ve hatta bugünkü çağdaş gelişmelerde de propagandalarında aranmalıdır. Bu güçler kimi büyük güçler yardımıyla Makedonların savaşını kendi amaçları için kullanmış, benimsemiş ve maalesef bugüne kadar da Makedon ulusunun geçmişini benimseyerek özbenliğini tanımak ve kabul etmek istemiyor.

Özel olarak büyük güçler konu olunca varolan belgelere dayanılarak, Makedonya'nın özelliğini ve Makedonlar'ın millet olarak ayrıcalığını vurgulayan büyük güçlerin esasta olumlu ilgisi görülebilir. Ancak bu özellikler genelde dahilî diplomatik temaslarda dile geliyor.

Makedon ulusunun varoluşu gerçeği çok ender olarak daha geniş kamuoyuna ulaşabilmiştir. İstisna olarak, diplomasi, askerî, siyasî, ekonomi ve büyük güçlerin diğer temsilcilerinin Balkanlarda kendi özel amaçlarını gerçekleştirmek amacıyla Makedonya konusunu daha geniş çapta ele almışlardır.

Makedon ulusunun silahlı savaş yoluyla ve diğer biçim faaliyetlerle asırlarboyu süren millî özgürlük ve devletselliğin ile özbenliğin elde edilmesi

* Üsküp, Kiril ve Metodiy Üniversitesi.

doğrultusunda eğilimleri Türkiye’de Türk milleti arasında olduğu gibi Türkiye resmî siyasetinde de olumlu yankılar yaratıp, destek gördü. Bunu özellikle Türkiye’de bulunan Fransız diplomasi ve diğer resmi temsilcilerinin raporlarında görebiliriz. “Bulgaristan ve Makedonya Konusunda Enformasyonlar, İstanbul 1945 yılı Nisan başlangıcı” adlı bir Fransız raporuna göre, Makedonlar’ın millî özelliği ve Makedonlar’ın devletselliği konusunda, “Makedon sorunu Türkiye için özel çıkardandır. Türkiye kamuoyu Federal Yugoslavya dahilinde özerk Makedon Devletinin kurulması konusuna büyük anlayış gösteriyor. ...”¹ metni yer alıyor.

Aynı kaynağa göre, Türkiye resmî Makedonya ve Makedonlar’ın millî ve bölgesel egemenliği ve bütünlüğünün korunması hususunda “Sovyetlerin himayesinde Bulgaristan’ın Yugoslavya Federasyon’una planlanmış şekilde girmesi...”² ihtimalinden kaygısını belirtiyor.

Türkiye’nin bu tavrından tutumu ve eğilimleri açıkça ortaya çıkıyor. Bu hususta Makedonyanın devletselliğinin korunması için Yugoslav-Bulgar Federasyon’una girecek yerde Yugoslavya Federasyon’u çerçevesinde kalmasının daha iyi olacağı düşüncesi belirtiliyor. Muhtemelen bir Yugoslav-Bulgar Federasyon’unda Makedonya’nın statüsü konusunda Türkiye’nin karşı tutumu birkaç özellikte belirtilebilir: Birincisi, Makedonya’nın devletselliğinin korunması yönünde Makedonya’nın Yugoslavya Federasyon’u çerçevesinde kalmasında özen gösteriliyor. İkincisi, Türkiye resmî siyasî çevreleri muhtemel Yugoslav-Bulgar Federasyonuna pek güvenmiyordu ve “Makedonyanın özerkliği bu eyaletin Bulgaristan’a bağlanması hazırlıklarının bir safhası...” düşüncesini savunuyordu. Üçüncüsü ve çok önemli olanı Türkiye sadece Sovyet etkisinin Balkanlara yayılmasından değil de bu bölgeye komunizmin de yayılmasından endişeleniyordu, “Bugün, Çarlık Rusya’nın geleneksel ekspansionist politikası izleniyor ve Sovyetler Bulgaristan ve Makedonya’nın sistemli bir biçimde Bolşevizasyonu yoluyla büyük Bulgaristan yaratma ve bundan sonra bir büyük Bolşevik Bulgaristan otomatikman Sovyet topluluğuna girecek, düşüncesini yaymaya çalışıyordu”³.

Böyle bir Yugoslav-Bulgar Federasyon’unun kurulması doğrultusunda Stalin İkinci Dünya Savaşı sonlarına doğru ve savaştan sonra Tito’ya ve Dimitrov’a büyük baskı yapmıştır. Y. B. Tito için esasta böyle bir federasyon elverişliydi, ancak Stalin’in kurmak istediği Yugoslavya ile Bulgaristan arasında ikili temele dayanan bir Federasyon değil de, ancak Bulgaristanın Yugoslavya Federasyon’una yedinci eşit haklı Cumhuriyet olarak girmesi

¹ *Archives Diplomatiques de Ministère des Affaires Etrangères*, Paris, série Europe, sous- serie La Yugoslavie, cilt: 31.

² göst. yer.

³ göst. yer.

durumunda elverişliydi, çünkü "Biz federasyonu savaş sırasında kurduk (İkinci Dünya Savaşı). Acaba şimdi Federasyon sorusu yeniden açılmalı mıdır? ..."⁴

Yugoslavya Federasyon çerçevesinde ve içinde Makedonya devleti dahilinde Makedonya ve Makedon ulusunun kilise özerkliği konusunda Türkiye şu tutumuyla açık olarak desteğini belirtmiştir "Makedonya'nın özerk kilisesi olmalıdır"⁵. Türkiyenin Makedonya ve Makedon ulusuna karşı olumlu tavrı, özellikle Makedonya devletselliğinin kurulmasıyla Türkiye-Makedonya ve Türkiye-Yugoslavya ilişkilerinde görülebilir. Bu ilişkiler İkinci Dünya Savaşı sonrası özellikle 1948 yılının Haziran ayında "İnformbüro Rezolüsyonu" onayından sonra Sovyetler Birliği ve Doğu Bloku ülkelerinin Makedonya ve genelde Yugoslavya'ya karşı uyguladıkları abluka ve izolasyondan sonra daha da gelişmiştir. Yeni yaratılan bu durumlar karşısında Türkiye - Yugoslavya ilişkileri gelişmeye başlamış ve toplumsal - ekonomi, siyasî ve askerî alan başta olmakla bütün alanlarda yaklaşım ve işbirliği güçlenmiştir⁶. Bu karşılıklı işbirliği münasebetlerinde ekonomik ilişkilere özel ilgi gösterilmiştir. 26 Şubat 1953 yılında Ankara'da imzalanan ticarî anlaşmayla karşılıklı olarak 70 milyon dolar değerinde değişim öngörülmüştür⁷. Bundan kısa bir süre sonra askerî alanda işbirliği de başladı. 28 Şubat 1953 yılında Türkiye, Yugoslavya ve Yunanistan Balkan Antlaşması'nı imzaladılar⁸.

Türkiye, Yugoslavya ve Yunanistan arasında üçlü Balkan Antlaşması, ABD başta olmak üzere Batılı Devletlerin girişimi ve etkisiyle yaratıldı. Esas amacı ise, bu üç Balkan ülkesinin özellikle Sovyetler Birliği ve etkisinin Balkanlar'a girmesine karşı olup toprak bütünlüğü ve bağımsızlığının korunmasıydı⁹.

Doğal olarak Türkiye'nin Makedonya'yla bu olumlu tutumu ve işbirliğine etki yapan faktörler arasında geçmişte ve bugün Makedonya'da yaşayan Türk halkının varoluşu ve bu halkın yararlandığı hakları olmuştur; olsun ki bu halkın bir bölümü (150.000'in üstünde Türk kayıtlanmıştır) İkinci

4 *Archiv Ck SKY.*, Belgrade, CKSKJ - III / 32; Lazar Lazarov, "Opstestveno - Ekonomskiot Razvog na NP Makedonija, *INI*, Skopje 1988., ss. 343 - 344.

5 *Archives Diplomatiques de Ministère des Affaires Etrangères*, Paris, série Europe, sous - série, La Turquie, cilt :30.

6 göst..yer.

7 göst..yer.

8 göst..yer.

9 göst..yer.

Dünya Savaşı'ndan sonra gönüllü olarak ve baskı yapılmadan Türkiye'ye göç etmiştir¹⁰.

Düşüncemize göre Türkiye'ye göç edenler ve Makedon ulusuyla birlikte burada yaşayanlar geçmişte ve bugün genel Türk - Makedon ilişkilerinin gelişmesi ve güçlenmesinin önemli bir unsudur.

İkinci Dünya Savaşı sonları ve savaştan sonraki dönemde Vardar Makedonyası'nda yaşayan Makedon ulusu ulusal özgürlüğe kavuşmuş AVNOY ve özellikle ASNOM kararlarıyla devletselliğini elde etmiştir. Bunu özelce vurgulamak ve kalınca çizmek gerekir. Büyük güçlerin resmi yazışmalarında Makedonya'nın her üç bölgesinin kapsanıp ele alındığı dikkati çekiyor. Makedonya sadece coğrafi açıdan değil etnik-Makedon ve toplumsal-ekonomik yönden de bir bütünlük olarak anılıyor. Elde olan geniş ve yoğun belgelerden 19 Mart 1949 tarihli "State Departement" raporu bunun en iyi kanıtıdır. 35 sayfalık "Balkanlarda Durum" adlı metinde ve 20. sayfasındaki "Makedon Sorunu"¹¹ alt başlıklı yazıda 1949 yılında Ege Makedonyası'nda 500.000 Makedon asıllının yaşadığı öne sürülüyor. Onlara özel ulus olarak işaret edilip Makedonlar'ın kurtuluş devriminin önemi ve bütünlüşme eğilimlerinin önemi vurgulanıyor¹². Makedonya ve Makedon ulusu konusunda genişçe hazırlanmış State Departement'in raporunda "Makedon Sorunu" alt başlıklı yazıda şu bölüm özel dikkati çekiyor: "Modern çağda doğal sınırları Üsküp'ün kuzeyinde Şar Dağı, Rila Dağı-Bulgaristan, güneyde Osa, Olimpos ve Ege Denizi, batıda Arnavutluk dağlarıyla mükemmel şekilde sınırlanmış olan Makedonya siyasi rüya olarak kalmıştır. Siyasi bakımdan Yugoslavya (o zamanki Sırbistan) ki burada Vardar'ın üst akıntısında 800.000 Makedon yaşar, 1 milyon Rum'la karışık olarak 500.000 Makedon'un yaşadığı Yunanistan ve 400.000 ahalinin yaşadığı Pirin Makedonyası'yla birlikte Bulgaristan arasında Makedonya sınırlanmış bulunuyor. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra 200.000 Makedon Bulgaristan'a göç etmiş, Hükümet ise onları Burgaz bölgesine yerleştirdi..."¹³

Makedonlar'ın ulusal özelliği ve onların bir Makedon Devleti'nde veya Güney Slav Federasyonu çerçevesine girmesi sorusu özellikle XX. yüzyılın ortasında güncelleşmiştir. Bunu 1947 yılında Bulgaristan'da Fransa Diploması temsilcisi Michel Louet çok açık bir biçimde dile getirip ispatlamaktadır: "... Makedonya'nın bir bağımsız devlet olarak kalabileceği Balkan Federasyonu'nun kurulması şartlarının yaratılmasıyla durum oldukça

¹⁰ L. Lazarov, a. g. m., s. 184.

¹¹ *Archives Diplomatiques de Ministère des Affaires Etrangères*, Paris, série Europe, sous - série La Yougoslavie, cilt: 33.

¹² göst..yer.

¹³ göst. yer

iyileşmiş olacak.. Bulgaristan, Yugoslavya (Sırbistan) ve Yunanistan arasında parçalanmasıyla, ekonomik açıdan olduğu gibi ruhsal açıdan da Makedonya'nın gelişmesine engel yaratılmıştır. Anılan ülkeler arasında rekabeti artırmaya da devam ediyor... İşte bu çözümü özürleyecek nedenlerden kimileri ve Balkanlar'da barış getirebilecek özelliklerdir. Bunlardan biri bağımsız Makedonya'nın kurulması, başkenti Selanik'in ise açık kent ilân edilmesi... ve Makedonya Balkan ulusları arasında dostluk ve anlayış bağı olabilir. Ancak bağımsız bir Makedonya sonradan Balkan Federasyonunun kurulabileceği bir merkez niteliğini taşıyabilir... Çözüm Makedonya'nın Ege, Vardar ve Pirin bölgelerinin bir devlette bütünleşmesindedir..."¹⁴

Michel Louet'nin "Makedon Sorunu ve Michel Louet'nin Bulgaristan Tanıtma Bakanlığı Genel Sekreteri sayın Sprostranov'la söyleşisinin Özeti" adlı raporu görüşülmek ve incelenmek üzere Fransa Dışişleri Bakanlığı'na ve Bakan George Bidoux'a gönderilmiştir. Makedon ulusal sorununun çözümü doğrultusunda bu biçim kanıt, değerlendirme ve projeler ferdî ve tek olarak kalmamış aksine İkinci Dünya Savaşı sonu ve savaş sonrası dönemde özellikle güncelliğini korumuştur. Stalin, Tito ve Dimitrov'un bir Güney Slav Devleti - Federasyonu, Slav olmayan ülke olarak Arnavutluk'un da içine girip bir Federasyonun kurulması görüşmeleri sırasında bu konu özel olarak görüşülmüştür¹⁵. Balkan Federasyonu kurma doğrultusunda böyle projelere karşı özellikle İngiltere ve Yunanistan karşı gelmiştir. Londra'daki Fransa Büyükelçisi René Masigli'ye göre: (1945 yılı Şubat ayı) "Yunanistan Hükümeti İngiltere'deki Büyükelçisi aracılığıyla Foreign Office'e, Yugoslavya çerçevesinde Makedon Devletinin kurulması ve muhtemel genişleme tehlikesiyle birlikte Büyük Makedonya'nın kurulması tehlikesinden dolayı endişelerini belirtmektedir"¹⁶.

30 Kasım 1945 tarihli "Yugoslavya Bugün ve Makedon Sorunu" başlıklı bir Fransız belgesinde Makedonya'nın Ege bölümünde, yani Kuzey

¹⁴ *Archives Diplomatiques de Ministère des Affaires Etrangères*, Paris, série Europe, sous-série La Yougoslavie, cilt: 32, (Sofya, 15.05.1947 tarihinde, Fransa'nın Bulgaristan Diploması temsilcisi, Michel Louet'nin Paris'e Dışişleri Bakanı Ekselans George Bidoux'a gönderdiği mesaj, konu: Makedon sorunu ve Michel Louet'nin Bulgaristan Tanıtma Bakanlığı Genel Sekreteri sayın Sprostranov'la konuşmasının özeti).

¹⁵ Daha ayrıntılı: Lazar Lazarov, "Makedon Milli Haklarının Tanınmasından Yana Olan Yugoslavya, AVNOY i Savremenost", *Sbornik na Trudovi*, Sarajevo, ss. 207 - 224.

¹⁶ Fransa'nın Londra Büyükelçisi René Masigli'nin "Makedonya'da Durum" adlı gizli raporu: *Archives Diplomatiques de Ministère des Affaires Etrangères*, Paris, série Europe, sous-série La Yougoslavie, cilt: 31.

Yunanistan'da edebî dil ve eski kültüre sahip 200.000 Makedon'un yaşadığı¹⁷ ileri sürülüyor.

Ege ve Pirin Makedonyası'nda yaşayan Makedonların ulusal haklarının gerçekleşmesi sorunu Paris Barış Konferansında (1946 yılının 29 Temmuz ile 15 Ekim tarihlerinde düzenlenmiştir) genişçe görülmüşse de konu ancak Yugoslavya - Bulgaristan ve Yugoslavya - Yunanistan sınır ayırımı sorunu çerçevesinde ilgi görmüştür¹⁸.

Makedonlar'ın ulusal hakları durumu ve düşünceleri Üsküp'teki Fransa Konsolosunun 31 Aralık 1947 y. tarihli raporunda da yer almaktadır. Raporda diğerleri arasında "Pirin Makedonyası'nda 250.000 nüfus yaşarken, 40.000'i Ege Makedonyasından gelen mülteciler, geri kalanı ülkenin vatandaşlarıdır. 25.000 kadar Müslüman var. Kültür açısından Pirin Makedonyası oldukça gelişmiştir... Bütün köylerde okullar var ve bütün merkezlerde liseler açılmış, Gorna Cumaya'da ise Makedon Milli Tiyatrosu var, bu yıl (1947) dersler Makedonca olarak ve Makedon tarihi okunarak gerçekleşiyor, halkın çoğu Makedondur ve bu yıl (1947) Bulgaristan'da Pirin Makedonyasında ahalinin % 75'i Makedon olarak kayıtlıdır. Bu olgu Makedon ulusunun düşmanı olan ve eşit haklara sahip olacak yeni bir güney Slav milletinin yaratılmasına karşı gelen kraliyet, faşist muhalefetin çıkarlarına karşı gelmiştir"¹⁹. Bu kültürel özerklik Tito ile Dimitrov arasında bir 1 Ağustos 1947 yılında yapılan Bled sözleşmesine dayanan yeni Bulgar toplumunun en önemli sonuçlarından biriydi. Yugoslavya ile Bulgaristan arasında kültürel ve ekonomi alanında işbirlik gelişimi Pirin Makedonyası'nda Makedon ulusunun ulusal hakkının Bulgaristan tarafından tanınmasından sonra yeni biçim ve boyutlara ulaştı. Ancak çok hızlı gelişme kazanan bu iyi komşu ilişkileri kısa dönem sonra durdu. Aslında 50'li yıllar döneminde doğrusu Haziran 1948 yılında İnformbüro Rezolüsyonu'ndan sonra bütün ilişkiler adeta kesildi. Bu yıllarda Fransanın Sofya diplomatik temsilcisine göre 1951 yılında Stalin Bulgaristan başkanı Çervenkov'a "Kızıl Ordu'nun başlangıçta desteği olmadan Makedonya ve daha geniş olarak Yugoslavya'ya karşı askerî müdahale hazırlıklarına başlaması" emri gelmişti. Bu girişime başlangıç olarak 1951 yılında Bulgaristan'da genellikle Vardar Makedonyası mültecilerinden oluşan "Makedon Lejyonu" ve

¹⁷ göst. yer

¹⁸ göst. yer; L. Lazarov, "1946 y. Paris Barış Konferansı'nda Makedon Ulusunun Ulusal Haklarının Tanınması Konusu Üstüne", *Glasnik na INI- 1981*, Sayı: 2 - 3, ss. 163 - 183.

¹⁹ Üsküp'de Fransa Konsolosu Charles Butan'ın 31 Aralık 1947 tarihli Paris Dışişleri Bakanlığı'na yazısı: . *Archives Diplomatiques de Ministère des Affaires Etrangères*, Paris, série Europe, sous-série La Yugoslavie, cilt: 32.

Bulgaristanın tüm kentlerinde Makedon Komiteleri kuruldu...”²⁰ Makedon-Bulgar ilişkilerinde gerginlik uzun sürmedi, çünkü Mart 1953 yılında Stalin’in ölümünden sonra karşılıklı yaklaşımda müthiş bir dönüşüm kaydediliyor ve bu yakınlaşma Informbüro Rezolüsyonu öncesi Dimitrov dönemindeki yakınlaşmadan çok daha belirgin bir biçimde dile geldi. İlişkilerde bu yeni safha 1953 yılının ikinci yarısı ve 1954 yılı süresince Pirin bölgesinde Makedonlar arasında büyük bir sevinçle karşılanmış ve o zamanki Yugoslavya çerçevesinde Vardar Makedonyası’na Pirin Makedonyasının bağlanması eğilimleri dile gelerek bunu dönemin Bulgar devlet-parti yönetimi de desteklemiştir. Bütün bu gelişmeler Makedon-Bulgar devlet yöneticileri arasında yapılan temasların iki ülke yayın-basın araçlarındaki yazı ve haberlerle tasdiklenmektedir. Fransa’nın Sofya büyükelçisi Jean Bodier ve Üsküp’teki Fransız Konsolos Maurice Michelot’un Fransa Dışişleri Bakanlığına gönderdikleri gizli raporlarında Makedonlar arasında hissedilen gerçekçilik vurgulanırken, “... Büyük Makedonya hepsinin kalplerinde yaşıyor... Makedon milletinin varoluşu diğer bir deyimle Büyük Makedonya demektir”²¹. Ancak bu Makedon - Bulgar yaklaşımı da uzun sürmedi ve ortak emel olan Pirin ve Vardar Makedonyası bölgelerinin bütünleşmesine yol açamadı. Bu bütünleşmeye engel yaratan en önemli etkenlerden biri en yüksek Yugoslav yönetiminin bu konudaki olumsuz tavrıydı. Bunu Edward Cardly Üsküp’ü ziyareti 15 Aralık 1954 yılında, sırasında L. Kolişevski ve diğer Makedonya devlet ve parti yöneticileriyle görüşmesi sırasında ortaya atmıştı²². Bu sırada Cardly Makedon-Bulgar yaklaşımını sert bir dille kınamış ve “kontrol dışı ve Federatif Yugoslavya’ Cumhuriyeti için tehlike kaynağı”²³ olarak değerlendirmiştir. Diğerleri arasında Yugoslav yönetiminin bu tutumu, 28 Şubat 1953 yılında “Türkiye, Yugoslavya ve Yunanistan arasında imzalanan Balkan Anlaşmasından da etkilenmiştir”²⁴. Yaratılan bu yeni durumlar Vardar ve Pirin Makedonyası’nda Makedon ulusunun emeli olan bir Makedonya Halk Cumhuriyeti’nde bütünleşerek yaşamak eğilimlerin gerçekleşmesine büyük ölçüde olumsuz etki yaptı.

²⁰ *Archives Diplomatiques de Ministère des Affaires Etrangères.*, Paris, série Europe, sous-série La Bulgarie, cilt: 87. (Bodier, Bulgaristan’da Fransanın Diploması temsilcisi, Sofya 24. XII, 1951. Gizli.)

²¹ *Archives Diplomatiques de Ministère des Affaires Etrangères.*, Paris, série Europe, sous-série La Bulgarie, cilt: 88, (Konu: Bulgaristan’la yakınlaşma).

²² göst. yer Fransa’nın Üsküp Konsolosu Étien Buren de Rozière Yugoslavya’da Fransa Dışişleri görevlisi - Belgrad. Konu: Bulgaristan’la yakınlaşma.

²³ göst. yer

²⁴ *Archives Diplomatiques de Ministère des Affaires Etrangères.*, Paris, série Europe, sous-série La Grèce, cilt: 133.

Öncel Yugoslavya ve O'nun Devlet ve Parti yönetimi kimi dönemlerde ise asla Ege ve Pirin Makedonyası ile Arnavutluk'ta yaşayan Makedonlar'ın ulusal hakları konusunda ilgilenmemiştir. Birleşme konusunda ise söz bile olamazdı. Edward Cardly, İkinci Dünya Savaşından sonra Yugoslavya'nın Uluslararası Temaslar Bölümü Sorumlusu olarak hiçbir zaman Makedon ulusal sorununu ortaya atma çabası göstermemiştir. Paris Barış Konferansında Moşa Piyade, komşu ülkelerde Makedonların durumu konusunu ortaya attıysa da bu Yugoslavya kurulunun tutumu değil, kendisinin öz girişimi olarak nitelenebilir. Ancak Paris Barış Konferansında ortaya atılan Ege Makedonyasında Makedonların durumu ve hakları konusu ulusal sorun olarak değil de sadece Yugoslavya - Yunanistan ve Yugoslavya - Bulgaristan sınır bölge bölüşümleri çerçevesinde ele alınmıştır, olsun ki bu konferansa Yugoslavya Kurulu dahilinde, tarihte ilk defa olarak bir dünya çapında konferansa iki Makedon temsilci Dimitar Vlahov, üye olarak ve Blagoya Hacipanzov, danışman olarak katılmışlardı.

Ege Makedonyası'nda antik oluşumu değiştirmek amacıyla, İkinci Dünya Savaşından hemen sonra, Yunanistan idaresi terör, sürgün ve Makedon ahalisine karşı güç kullanma eylemlerine başvurdu. Bu girişimlerin başında resmî Yunanistan idaresi bulunuyordu. Makedon ahalisinin büyük bölümü öldürülmüş diğerleri ise hayatlarını kurtarmak amacıyla anavatanı terk ederek Yugoslavya, Bulgaristan ve diğer Avrupa ile okyanus aşırı ülkelere kaçarak kurtulmuştur. Terörün boyutları ve Yunanistan yönetiminin uyguladığı işkenceler, 1946 yılının Ağustos ayında Paris Barış Konferansının 24'üncü Geniş Oturumunda, Ukrayna delegesi Manuilski'nin ekspozesinde en belirgin bir şekilde dile gelmiştir: "Yunanistan'ın uyguladığı sürgün etme eylemlerini en çok Arnavut, Bulgar ve Makedon azınlıkları hissetmiştir kanısında'yız. Şu anda binlerce insan kıyım korkusuyla Arnavutluk, Bulgaristan ve Yugoslavya'da sığınıyor. Kuşkusuz ki Balkanlar, eski ırk rekabetlerinin canlanmasıyla Balkanların bir odak noktasına dönüşüp uluslararası durumu da etkileyecek..."²⁵

Intelligence Servis'in 19.III.1947 tarihli Yunanistan Makedonyası'na ait 15 günlük raporunda: "... durum değişmesi hususunda raporlar gelmemiştir, şimdilik denetim partizanların elinde ve eğilimleri batı bölgeleri kontrol altına almaktır"²⁶. Intelligence Servis'in kombine raporuna göre

²⁵ *Direction de la Documentation Française. Recueil des Documents*, livre IV, Comte Rendu Sténographique de Vingt-troisième et Vingt-quatrième Séance Lalenières Tenues Le Jeudi 22.08.1846, Exposé de M. Manuilski - Ukraine.

²⁶ *Archives Diplomatique de Ministère des Affaires Etrangères*, Paris, série Europe, sous - série, La Yougoslavie, cilt: 31, (Consulat Général de France a Salonique. Gérard Raoul - Duval Consul Général de France a Salonique a M.

diğerleri arasında Yunanistan Hükümetinin faşist eğilimli özelliği ve özellikle korumasız kalan Makedon halkına karşı uygulanan terör ve işkenceler gerçeği gizlenmiyor²⁷.

Bu dönemde Yunanistan'da İngiltere'nin etkisi azalmaya başlıyor, 1946/1947 ve onların yerine Amerika'nın etkisi kendi varlığını göstermeye başlar: "ABD Yunanistan'da İngiltere'nin yerini alıyor."²⁸ Aslında 1947 yılının Ocak ayı günlerinde Yunanistan'a Paul Porter'in yönetiminde Amerikan misyonu, Yunanistan'da durumu incelemek ve ABD'nin alması gereken eylemleri saptamak amacıyla gidiyor. 12.III.1947 tarihinde ABD Başkanı Truman Yunanistan'a yardım konusunu içeren sistemi açıklamış, 22 Mayıs 1947 tarihinde ise Yunanistan'a yardım sözleşmesi de imzalandı.

Yunanistan kraliyet-faşist rejiminin korumasız kalan Makedon ahalisine karşı uyguladığı terör ve kovuşturma siyaseti dünya ve Makedon kamuoyunda büyük tepkiler ve kınamayla karşılandı. Bu tepkiler günlük basında yazılar, Birleşmiş Milletler Örgütü'ne rezolüsyon ve memorandumların gönderilmesiyle dile geldi. 1953 yılının Eylül ayında ise Ege Makedonyasında "İlinden Makedon Örgütü" tarafından Birleşmiş Milletler Örgütü'ne 250.000 Makedon'un çağrısı gönderilmiştir. Bu çağrıda "kovuşturmanın durması ve Makedonlara el konulan gayrimenkullerinin geri çevrilmesiyle ana dilinin kullanma ve milli eşitlik hakkının tanınması" istemleri yer alıyordu.

İç Savaşlarda Yunanistan'ı terkederek Makedonların bütün gayrimenkullerine el konması hakkında 1953 yılında Fransa'nın Belgrad Büyükelçisi ilginç açıklamalar yapıyor: "Bu kanun azınlığa karşı ırkçı bir tedbirdir. Makedonlar ve aileleri ana ocaklarını terketmek ve Yugoslavya'da sığınak aramak zorunda kalmışlardır... Kuzey Yunanistan ahalisinin etnik oluşumunu değiştirmek amacıyla... Bu yasa Yunanistan Anayasasına tamamen aykırıdır, çünkü Anayasaya göre tazminat karşılığı verilmeden ve yasal işlem yapılmadan özel mülkiyete el koyma yasaktır. Bu yasa konuyu

George Bidaux Ministre des Affaires Etrangères, Paris. 7.VI.1946, Salonique, Objet, Voyage effectuée en Macedoine ...)

²⁷ göst. yer. (k. 3/57, 19.III.1947 tarihli Inteligence Service'in Yunanistan'a ait 15 günlük kombine raporunda Kuzey Yunanistan'da (Ege Makedonyası) durum çerçevesinde Yunanistan, hükümetinin faşist özelliği, işkenceler ve yönetimin Yunanistan Makedonyasında partizanların elinde olduğu vurgulanıyor).

²⁸ göst. yer.

bilenler için Kuzey Yunanistan'da ahaliye karşı uygulananların bir yankısıdır... Makedon dilini kullanmak ve ulusal haklardan mahrum..."²⁹

Öncelikle Yugoslavya dışında yaşayan Makedonların ulusal haklarının saygılanıp korunması konusunda Yugoslavya devlet-parti yönetiminin somut angajmanı ve tutumu sözkonusu olunca İkinci Dünya Savaşı sonlarına doğru ve özellikle savaştan sonra bu tutum kısaca yetersiz olarak nitelenebilir. Kimi dönem ve durumlarda, olumlu olarak nitelenecek Yugoslavya-Yunanistan ilişkilerini bozmamak için, konunun ortaya atılmasına yanaşmamak durumları da göze çarpıyor. Hatta 1946 Paris Barış Konferansında bile Yugoslavya Kurulu bu sorunu özel ulusal sorun olarak değil de, konu sadece Yugoslavya-Yunanistan ve Yugoslavya-Bulgaristan sınır bölge bölüşmeleri konusu çerçevesinde görüşülmüştür. Ancak, Yunanistan'da iç savaşın alevlenmesi ve genişlemesiyle ve özellikle Makedon mültecilerinin bir bölümünün buraya sığınmasıyla Yugoslavya yönetimi Ege Makedonyasında Makedon Kurtuluş devrimine yardım sunma yönünde daha büyük ilgi göstermeye başladı.

Bunu yerli ve yabancı otantik belgeler tasdikliyor. Paris 19 Şubat 1949 tarihli "Yunanistan-Gizli" kaydıyla sicillere giren resmi Fransız kaynakları Tito ve General Markos arasında 1 Haziran 1948 yılında imzalanan gizli anlaşmaya işaret ediyor. "Markos'un hiçbir surette Yunanistan topraklarının bir bölümünden vazgeçmek niyetinde olmadığı biliniyor, ancak 25 Temmuz 1948 yılından Associated Press'in de tasdiklediği bir enformasyonda Markos'un Tito'yla gizli bir antlaşma imzaladığı ortaya atılıyor (1 Haziran 1948 yılı). Bu antlaşmaya göre Yunanistan'ın üç bölgesi Florina (Larin), Kastoriya (Kostur) ve Edesa (Voden)'in Yugoslavya'ya bağlanmasını Markos onaylamış."³⁰ 19 Şubat 1949 tarihli Paris'ten gelen bu otantik enformasyonla ilgisi olmadan, 9 Nisan 1949 tarihli Fransa'nın Atina Büyükelçisi De Vocentquir'in Fransa Dışişleri Bakanlığı ve Bakan Robert Shumann'a gönderdiği raporuyla aynı enformasyon tasdiklemektedir. "Konu: Makedon Sorunu... Markos Yugoslav yöneticileriyle bağlandı... Ege kıyılarında az veya daha çok bağımsız bir Makedonya kurulmak amacıyla, (Tito ile Markos arasında 1 Haziran 1948 yılında varılan antlaşma kastediliyor) bu antlaşmayla Yunanistan isyancılarına 30.000 kişilik silah veriyor... Çok iyi cesur savaşan ve sayı bakımından çok olan Slav Makedonlar'ına çağrı gönderilmiştir."³¹

²⁹ *Archives Diplomatiques de Ministère des Affaires Etrangères*, Paris, série Europe, sous-série La Grèce, cilt: 134. (Belgrat'ta Fransa Konsolosu, 1 Eylül 1953.)

³⁰ *Archives Diplomatiques de Ministère des Affaires Etrangères*, Paris, série Europe, sous-série La Yougoslavie, cilt: 133, (19.II.1949, Paris.)

³¹ *Archives Diplomatiques de Ministère des Affaires Etrangères*, Paris, série Europe, sous-série La Grèce, cilt: 131, Yunanistan'da Fransa Büyükelçisi,

Kuşkusuz ki bu antlaşma yüzünden (diğerleri arasında) General Markos YKP MK'den ve Yunanistan Geçici Demokratik Hükümeti Başkanlığı görevinden, YKP MK Genel Sekreteri Nikos Zahariyadis'in buyurusuyla uzaklaştırılmış ve bundan sonra Markos Sovyet kamplarına sürgün edilmiştir.

Ancak bu iki Fransız raporu yedekle karşılanmalıdır. Raporlarda gizli "Antlaşma" konusu açıklanırken, (üç bölge - Larin, Kostur ve Voden) bölgeler karşılığı olarak Yugoslavya tarafından 30.000 kişilik silah yardımı ve Yunanistan'da Demokrasi devrimine yardıma ait, bir yönetici (General Markos) tarafından Gizli Antlaşmayla yapılması imkansız gibi görülmektedir. Buna bağlı olmadan Washington - Londra - Paris - Belgrad- Atina - Sofya arasında birçok resmi yazışmalar mevcuttur. Bunlar arasında "5 Temmuz 1948 tarihinde İnformbüro Rezolüsyonundan sonra Mareşal Tito ile ABD arasında gizli görüşmelere ait belgeleri" ayırabilirdik³². Yukarıda anılan resmî yazışmalar birçok konuyu ele alıyor. Aralarında "İtalya'yla Barış Antlaşması", "Trieste Sorunu", özellikle "Makedonya Sorunu", "Balkan Federasyonu", "Mareşalin Planı..."³³ yazışmaları bulunuyor. Bu konular ilgi merkezinde olup Batının ve Yugoslavya'nın çıkarları birbirine karışıyor.

Makedon ulusunun ulusal hak ve bir bütünlük olarak Makedonyada yaşamak eğilimleri ve istekleri bir yana, etken olarak uluslararası durumlar da gözönüne alınmalıdır. Haziran 1948 tarihli İnformbüro Rezolüsyonundan sonraki gelişmeler bütünleşme ve bağımsız Makedonya ve Yugoslavya ve Balkan Federasyonu çerçevesinde Makedonyanın varoluşu yönünde Makedonların bu amaçlarına önemli ölçüde olumsuz etki yapmıştır, öyle ki yerli ve yabancı kaynaklı o döneme ait belgeler araştırılıp incelendiğinde o zamanki Yugoslavya devlet-parti yönetiminin tutumunda müthiş değişmelere rastlanacak. Belli dönemlerde örneğin 28 Şubat 1953 tarihinde imzalanan Balkan Antlaşmasından önce ve sonraki dönemde Yugoslavya dışında Makedonların ve Makedon ulusunun varoluşu hiç anılmadığı gibi bu sorunun ortaya atılması bile gündemden atılmıştır. Bu değişmelerin ilk belirtileri 1949, 1950 yıllarında ve sonraki dönemde daha da belirgin olur. Bunu Balkan ülkelerinde Diplomatik temsilcileri, özellikle Fransa'nın Atina Büyükelçisi De Vocentquir ve Belgrad Büyükelçisi Filip Bodet resmî raporlarında çok ayan şekilde görülebilen bir özellik olarak niteliyorlar. İlki Tito'nun 1949 yılında Yugoslavya-Yunanistan ilişkilerine özel önem verdiğini vurguluyor ve "Tito

Atina, 9 Nisan 1949, De Vocentquir'den, Yunanistan'da Fransa Büyükelçisi, ekşelans Robert Shumann'a, Dışişleri Bakanı - Paris, konu: Makedon Sorunu.

32 göst. yer,

33 göst. yer

hükümetinin aniden Makedon azınlığı sorusunu ortaya attığını” belirtiyor³⁴, diğeri ise raporunda (13 Şubat 1951) Yugoslavya yönetiminin tutumlarında değişimleri şöyle açıklar: “2 Ağustos 1949 yılında Mareşal Tito Sosyalist Yugoslavya’ya bağlanmış Makedonya Cumhuriyetinde Makedon ulusunun bütünleşmesinden yanayken, 12 Ekim 1950 yılında Parti Örgenleri (YKP) “Yunanistan’da Slav Makedon azınlığının ulusal hakları” şeklinde basit bir isteme indiler...”³⁵ Yugoslavya yönetiminin o zamanki Yugoslavya dışında yaşayan Makedonların haklarının korunması yönünde bu olumsuz değişimlere rağmen, ilerideki yıllarda Balkan Ülkelerinde Fransız diplomatlarının raporlarından gerçek durumun gözardı edilemeyeceği gerçeği mevcuttur. Üsküp’teki Fransa Konsolosu Jean Carmen-Pierre de 27 Şubat 1951 tarihli “Yunanistan - Makedonya İlişkileri” adlı raporunda Yunanistan basını ve Yunanistan Kralı’nın “Makedonların temel ulusal haklara sahip olma gerçeğini bildiklerini” yazıyor. Çünkü Makedonlar ne Sırp ne de Hırvat olamaz. Bu konuda “Etnos” (Yunanistanda çıkan gazete) Yunanistan hükümeti gerçekten ulusal haklar konusunu uyuma bağlamalıdır şeklinde yorum yazmıştır...”³⁶ Eylül 1952 yılında Yugoslavya Parlamento kurulunun Atina ziyareti sırasında bir gazetecinin Moşa Piyade’ye “Makedon Sorunu” konusunda yönelttiği soruya yanıt olarak, Fransa’nın Atina Büyükelçisi Jean Bale’ye göre Piyade şunu ileri sürmüştü: “Yunanistan hükümeti bu konunun kendi yetkisinde ve bunun bir iç sorun olduğu bilincinde olmalıdır” Yunanistan basınında yer alan bu demeç, karşılıklı münasebetlerde Belgrad’ın Makedon konusu hakkında ilgilenmeden vazgeçtiği şeklinde anlaşılmış ve yorumlanmıştır.”³⁷

Buna benzer düşünce ve sonuçlara Yunanistan Dışişleri Bakanı Stefanopulos’un Lazar Kolişevski ve diğer Makedon yönetimi siyasetçileriyle 1953 yılının Şubat ayı başlangıcında Üsküp’de karşılaşmaları sırasında rastlanabilir. Görüşmeler sonrası, Fransa’nın Üsküp Konsolosu Maurice Michelot’un raporuna göre, Stefanopulos gazetecilere “Makedonya siyasileriyle görüşmeler sırasında sadece “Yugoslavya Ulusu ve Yugoslavya” terimlerinin kullanıldığı şeklinde demeç vermiş ve aynı zamanda hiçbir durumda “Makedon” sözcüğü kullanılmamış ve “Makedon” ulusu konu edilmemiştir” demiş³⁸. O zamanlar Yugoslavya-Yunanistan ilişkilerinin gelişmesi çabaları sonucu dönemin Makedon ve Yugoslav yönetimi hiçbir şekilde Yunanistan’da Makedon azınlığının temel hakları

³⁴ göst. yer, (Fransa’nın Atina Büyükelçisi, De vocentquir’dan Dışişleri Bakanı ekşelans G.R.Shuman’a 4.07.1950. Paris, konu: Yunanistan ve Yugoslavya).

³⁵ göst. yer.

³⁶ göst. yer

³⁷ göst. yer

³⁸ göst. yer

konusu olduğu gibi diğer haklarının da saygılanması konusunu ele almadığı, hatta bu sorunu ortaya atmaktan kaçtığı açıkça görülmektedir.

Makedonların özel ulusal karakteri, dillerinin özelliği, kültür, gelenek, örf ve adetlerinin özelliği, yani özel bir ulus niteliğini taşıyan belirtileri “Yunanistan - Yugoslavya İlişkileri ve Makedonya” adlı 17 Eylül 1952 y. tarihli, Selanik’teki Fransa Genel Konsolosu Lucien Pièrre Lemoine’in, Fransa Dışişleri Bakanına göndermiş olduğu raporda vurgulamaktadır. Raporda diğerleri arasında “bu önemli azınlığın (Makedon) çok çalışkan ve dayanıklı olduğu vurgulanıp kendi adetlerine özellikle ana diline çok bağlı olduğu öne sürülüyor...”³⁹

Buna benzer düşünceleri Sofya’daki Fransa Büyükelçisi Jean Luc Bodier, Fransa Dışişleri Bakanına 19 Mayıs 1955 tarihli raporunda dile getiriyor. Raporunda esas vurgulanmak istenen olgu “Vardar Makedonyasında yaşam düzeyi Güney Slavları arasında bir birliğin yaratılması doğrultusunda kamu düşüncesini tasdikler... Udovo ve Selanik arasındaki Makedonya’da tek bir dil, Slav dili kullanılıyor ve bütün bu bölgedeki köylerin Slav adları kullanılmaya devam ediliyor... Pirin Makedonyası’ndan Makedonlar Vardar Makedonyasına karşı ilgi gösteriyor...”⁴⁰ Ahalinin durumu ve yerlerin adları özellikle Makedonya’ya ait Fransız haritasında da görülebilir. Haritada Selanik hariç (haritada Salonik olarak geçiyor) bütün diğer yerleşim yerlerinin Makedon adları var.

Büyük Güçlerin diplomatik temsilcilerinin komşu ülkelerde Makedonların durumu ve ulusal hakları konusunda gerçek durumlarına ne kadar ve ne biçimde ulaştıkları realitesine karşın ve rağmen, dönemin Yugoslav yönetiminin gitgide, günden güne konudan uzaklaştığı gerçeği konusunda bunların düşünce ve nitelermeleri apaçıktır. 1955 yılı sonlarında ve sonraki dönemde karşılıklı temaslarda konuyu ortaya atmaktan vazgeçmişti.

Elimizde olan otantik dokümantasyonun, olayların incelenmesinde derin bir anlam ve titizlikle ele alındığını özelce vurgulamak gerek. Belgelerden çok açık ve ayan bir şekilde görülmektedir ki büyük güçler Makedonya ve Makedon ulusunun ayrı bir ulus unsurunu göz ardı etmedikleri gibi belli dönemlerde Makedonların devletselliğinin kurulması ve egemenliğinin sağlanması savaşını özürleyerek desteklemişlerdir.

39 göst. yer

40 göst. yer

